

LOCUIREA ÎN DEPRESIUNEA SILVANIEI ÎN SECOLELE I – IV P. CHR.

MARIA-IOANA MARCHIȘ*

Rezumat: Obiectivul acestui articol este acela de a prezenta aspecte ale locuirii din Depresiunea Silvaniei, în intervalul cuprins între sec. I–IV p. Chr. Până la războaiele daco-romane, situația din teren este similară cu cea din Dacia preromană; după cucerirea romană apar schimbări majore în cultura materială, componenta etnică și relațiile de natură politică, economică și militară. Pornind de la repertorierea descoperirilor arheologice din epoca romană și de la articole și studii arheologice de specialitate, am încercat să subliniez aspecte privind distribuția și evoluția locuirii și să evidențiez câteva din punctele de interes ale Imperiului Roman pentru această regiune a Tisei Superioare¹.

Cuvinte cheie: Bazinul Tisei Superioare, Przeworsk, Barbaricum, drumul sării, comerț.

Bazinul Tisei Superioare a cunoscut o multitudine de transformări politice, sociale, economice și culturale de-a lungul istoriei. Parte integrantă a acestei regiuni, alături de nord-estul Ungariei, estul Slovaciei și Ucraina Subcarpatică, Depresiunea Silvaniei (care cuprinde o mare parte din actualul județ Sălaj) constituie microregiunea de referință a articolului de față.

Din punct de vedere geografic, se desfășoară având la vest mediana formată din mäguri-horst, care începe din vecinătatea orașului Șimleu Silvaniei și se termină aproape de localitatea Poiana Codrului; în est are Munții Meseș, la sud Munții Plopiș, iar principalele râuri care străbat zona sunt: Barcău, Crasna, Zalău și Sălaj².

Pe parcursul sec. I–IV p. Chr., această zonă a dezvoltat o serie de particularități și evoluții, datorate diverselor influențe cu care a venit în contact. Această perioadă poate fi împărțită în patru segmente cronologice importante pentru evoluția locuirii din Depresiunea Silvaniei: sec. I–II p. Chr. (situația existentă în regiune până la războaiele daco-romane, cu privire la cetățile și așezările dacice); prima jumătate a sec. al II-lea p. Chr. (de la fondarea provinciei romane Dacia până în preajma războaielor Marcomanice); sec. II–III p. Chr. (perioada de după războaiele marcomanice până la retragerea aureliană); sec. III–IV p. Chr. (situația generală existentă în zonă, după retragerea aureliană).

* Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, e-mail: ioana26ro@yahoo.com.

¹ Această lucrare a fost posibilă prin sprijinul financiar oferit prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013, cofinanțat prin Fondul Social European, în cadrul proiectului POSDRU/88/1.5/60185, cu titlul : „Doctoratul: o carieră atractivă în cercetare”.

² Abrudan 2004.

Studierea elementelor de civilizație dacică din nord-vestul României (implicit din Depresiunea Silvaniei) constituie un element important în înțelegerea și cunoașterea regiunii aflată în proximitatea provinciei Dacia de mai târziu. Astfel, conform cercetărilor arheologice făcute în zonă, sunt atestate un grup de cetăți și așezări dacice databile în sec. I –II p.Chr. Cetățile³ demonstrează existența unui nucleu de putere dacic, funcțional în această perioadă, în jurul lui dezvoltându-se o serie de așezări fortificate sau nu⁴. Fortificațiile dacice încetează odată cu războaiele daco-romane; nu este sigur că aceeași soartă o împărtășesc și așezările nefortificate⁵. Centrul de interes al cercetărilor arheologice s-a axat pe analiza fortificațiilor (în special pe cele din Depresiunea Șimleului), așezările fiind documentate mai mult prin periegeze, săpături preventive, ocazional sondaje⁶. Cert este că, până la războaiele daco-romane, zona se caracterizează prin prosperitatea și dezvoltarea specifică întregului teritoriu dacic preroman⁷.

Epoca romană este caracterizată prin descoperiri arheologice consistente, care oferă informații valoroase privind aspecte de natură economică, socială, culturală și politică proprii comunităților umane stabilite în spațiul menționat (caz fericit, în comparație cu alte depresiuni din nord-vestul României). Pe parcursul sec. II–IV p. Chr. au loc importante interacțiuni între două entități distincte: Imperiul Roman și locuitorii din afara granițelor sale; cele două războaie daco-romane au constituit ultima încercare de expansiune a Imperiului roman⁸. A fost publicată o serie de repertorii⁹ care fac referire la zona nord-vestică a României, scopul fiind acela de a lămuri termeni ca *Limes*, *Barbaricum*, *Daci liberi*¹⁰. În ceea ce privește Depresiunea Silvaniei, pentru epoca romană sunt relevante descoperirile arheologice din 49 localități (vezi repertoriul și Fig. 1).

Instituirea provinciei romane Dacia, rolul ei în strategia și politica Imperiului, reorganizările provinciei, războaiele marcomanice și efectele lor asupra Bazinului Tisei Superioare scot în evidență aspecte relevante privind evoluția și dinamica locuirii „barbare” din Depresiunea Silvaniei. Pentru prima jumătate a sec. al II-lea p. Chr., putem constata că situația din microzona limitrofă provinciei Dacia este diferită față de alte regiuni ale Tisei Superioare, fapt explicabil prin proximitatea față de limesul meseșean (căruia, în timpul lui Hadrian, după evenimentele din 117–118 p. Chr., i se acordă o atenție deosebită – Poarta Meseșeană reprezentând cea mai importantă cale de acces din zonă spre centrul

³ Bădăcin, com. Pericei, punct: *Dealul Hempului*; Stârciu, com. Horoatu Crasnei, punct: *Cetate*; Marca, com. Marca, punct: *Cetate*; Mirșid, com. Mirșid, punct: *Poguior*; Moigrad, com. Mirșid, punct: *Măgură*; Șimleu Silvaniei, punct: *Cetate-Varhegy* (Pop 2008).

⁴ Bădăcin, com. Pericei, punct: *Cornet*; Pericei, com. Pericei, punct: *Keller Tag*; Hășmașd, com. Hălmașd, punct: *Biserica*; Șimleu Silvaniei, puncte: *Uliu Cel Mic*, *Observator*, *Nagy Pista* (Pop 2006).

⁵ Gindele 2009 a, 191.

⁶ Pop 2009, 133-137 și Addendum 1-2.

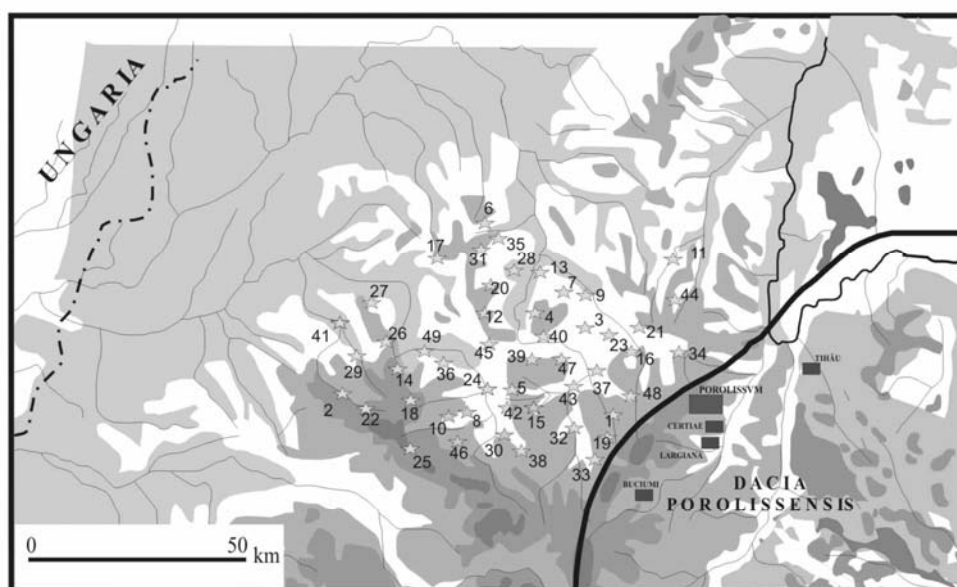
⁷ Pop 2008.

⁸ Ellis 1998, 221.

⁹ Matei 1980; Pop 1997; Matei, Stanciu 2000.

¹⁰ Matei 1993; Matei 1999, 325-327; Macrea 1968, 171-200.

Transilvaniei)¹¹. Se observă influențele provinciale romane (la nivelul materialului ceramic), preluarea unor elemente ce țin de construcția și tehnologia romană și lipsa influențelor Przeworsk (existente de pildă în Câmpia Someșului). Dintre punctele cu descoperiri databile în această perioadă, amintim: *Pericei-Gouț*; Șimleu Silvaniei-*La vest de dealurile Szórmal*; Hereclean-*La Toduț*, *Zalău-Bd. Mihai Viteazul nr. 104-106*, *Zalău-ISCIP*; *Zalău-Farkas Domb*¹². Existența a două castru de marș (*Zalău-Farkas Domb*) și a unei fortificații de tip „clausura” (*Hereclean-La Toduț*) indică faptul că zona se afla sub supraveghere romană¹³, probabil în legătură cu mișcările populațiilor germanice din restul Tisei Superioare.

DEPRESIUNEA SILVANIEI ÎN SEC. II-IV P. CHR.
SYLVANIA DEPRESSION IN II-IV CENTURIES A.D.

LEGENDĂ/ LEGEND

- ☆ Așezare din epoca romană/ Roman settlement
- Orașul roman Porolissum/ Roman Town Porolissum
- Castru/ Castrum

După a doua jumătate a sec. al II-lea, în Depresiunea Silvaniei se produc modificări importante. Migrația triburilor germanice¹⁴ dinspre nordul Europei spre

¹¹ Opreanu 1998.

¹² Pentru elementele de datare: Pop, Pripon, Csok 2004, 689 - *Pericei-Gouț*; Opreanu 2009, 130 și Pop 1997 - Șimleu Silvaniei; CCA 2003, CCA 2004 - *Zalău-Farkas Domb*; Matei Stanciu 2000 - *Zalău-ISCIP*; Gindele 2010, 162 - *Zalău-Bd. Mihai Viteazul nr. 104-106*; Matei, Stanciu 2000 - *Hereclean-La Toduț*.

¹³ Wilkes 1983.

¹⁴ Ardeleanu 2009 b, 147-150.

zonele limitrofe Imperiului Roman provoacă o succesiune de remodelări etnico-culturale și politico-militare. Primele așezări barbare apar în fața limes-ului meseșean, după anul 160 p. Chr. (faza B2-C1)¹⁵; tot în această perioadă apar și primele artefacte germanice în interiorul castrelor romane de pe limes. După războaiele marcomanice, se produce mixajul daco-german (observabil în cadrul așezărilor), influențele Przeworsk se intensifică (majoritatea descoperirilor arheologice făcute țin de morminte), în timp ce influența romană se diminuează (cu toate că sunt preluate la nivelul producției ceramice elemente de tehnologie romană). Analizând distribuția punctelor cu descoperiri din epoca romană, se poate constata o intensificare a locuirii și apariția unor centre de producție ceramică¹⁶. Au fost încadrate cronologic, pe baza descoperirilor arheologice, în sec. II–III p. Chr., punctele cu descoperiri arheologice de la: *Zalău-Crețuța/Fânațe*, *Zalău-Dealul Lupului/Farkas Domb* (unde încetează funcționarea castrelor), *Zalău-Bd. Mihai Viteazul*, *Zalău-Valea Mâții*, *Zalău-ISCIP*, *Zalău-Str. Republicii*, *Valcău de Jos*, *Șimleu Silvaniei-Str. Tudor Vladimirescu*, *Sâncraiu Silvaniei*, *Pericei-Gouț*, *Pericei-Darvas*, *Panic-Uroikert*, *Mirșid-Pe Luncă*, *Hereclean-La Toduț*, *Crișeni-Orășel*, *Crasna*, *Badon-Doaște*, *Badon-La Nove*, *Aghireș-La Pod*¹⁷. O parte din așezările menționate anterior își continuă existența și la sfârșit de secol III–început de secol IV p. Chr. (exemplul *Zalău-Bd. Mihai Viteazul*), altele se dezvoltă doar în această perioadă. Dintre punctele cu descoperiri arheologice databile¹⁸ în această perioadă, se pot menționa cele de la: *Nușfalău-Tigoii lui Benedek/Rātu Mare*, *Mirșid-Pe luncă/Fântâna Albă*, *Cosniciu de Jos-Valea Cerișei* și *La Canal*, *Cehei-Nove*, *Misig și Omanu Între Urât*, *Bulgari-La Izvoare*, *Bocșa-La Pietriș*, *Bobota-Dâmbu Rotund*.

Dacă pentru prima jumătate a sec. al II-lea în Depresiunea Silvaniei se observă o puternică influență provincială (la nivelul culturii materiale), pentru sec. II–III p. Chr. se poate constata apariția și intensificarea elementelor Przeworsk în detrimentul celor romane. În schimb, pentru a doua jumătate a sec. III – sec. IV p. Chr., se constată dispariția elementelor germanice, uniformizarea ceramicii (cu puternice influențe romane și dacice). O posibilă explicație ar putea fi faptul că, după războaiele daco-romane, o parte din așezările dacice (probabil cele nefortificate) ar fi continuat să funcționeze (bineînțeles la dimensiuni mai restrânse); ulterior, în unele zone, și-au perpetuat o parte din caracteristicile primare în „ambalajul” sau/și sub influențe romane; ulterior, sub presiunea noilor veniți, se adoptă aspecte de cultură materială germanică (și de trai, cu referire la conlocuire și mixaj), elementul arhaic autohton predominând; orizontul germanic și daco-germanic se disipează însă în perioada următoare, intensificându-se iar, atât

¹⁵ Opreanu 2009, 130.

¹⁶ Gindele 2009 b.

¹⁷ Discuții privind elementele de datare ale acestor așezări: Matei, Stanciu 2000; Cociș 2004; Opreanu 2009; Gindele 2009 a; Ardeleanu 2009 a; Gindele 2010.

¹⁸ Stanciu 2008; Opreanu 2009; Gindele 2009 a.

influențele dacice, cât și cele de factură romană. Se pot face câteva presupuneri fără a exagera: cultura germanică apărută în fața limesului meseșean este bruscă, intensă, ușor de recunoscut; din punct de vedere al artefactelor de metal (indiferent că este vorba de piese de armament sau fibule), impresionează prin eficacitate sau prestigiu, însă la nivel de material ceramic se dovedește a fi inefficientă în comparație cu abilitățile și tehnologiile de fabricare a ceramicii împrumutate de la romani. Într-o zonă în care activitățile economice și relațiile comerciale primează, este firescă perpetuarea amalgamului de tradiție (elementul dacic) și calitate (elementul roman). Această tendință surprinsă în Depresiunea Silvaniei se încadrează într-un fenomen mai larg, surprins pe întreg cuprinsul Tisei Superioare¹⁹. Altfel spus, interacțiunile dintre cele două entități distincte, Imperiul Roman și locuitorii din afara granițelor sale, au modelat și au transformat constant această regiune.

Crearea Daciei romane a afectat populația de la periferie în același mod în care Galia Romană a afectat barbarii germanici – constituind un impuls pentru o mai structurată organizare socială în afara granițelor²⁰. Relațiile diplomatice ale Imperiului cu alte populații au constituit o parte integrantă a politicilor de frontieră, stabilirea de contacte avantajoase cu vecinii fiind o necesitate, având în vedere controlul roman extins dincolo de limes²¹.

În pofida perioadelor de ostilități din sec. II p. Chr. (războaiele marcomanice), relațiile Romei cu triburile germanice (quazi și marcomani) erau destul de amiabile – una dintre explicațiile posibile fiind contrabalansarea puterii iazige. Avantajele erau reciproce: pacea la frontieră, relații comerciale intense. Apariția și dezvoltarea centrelor de producție ceramică²² (folosind tehnologie romană) la Zalău-Bd. Mihai Viteazul și Zalău-Valea Mâții²³ – axată pe producerea de ceramică fină șampilată, sau la Pericei-Gouț – atelierul de prelucrare a cornului²⁴, confirmă această presupunere și în cazul Depresiunii Silvaniei, privind politica adoptată față de comunitățile din zonă. Este logică existența unor comunități barbare lângă frontieră, la fel și de relațiile comerciale reciproce. Comerțul roman aflat sub protecția unora din regii barbari era intens dincolo de limes. În Depresiunea Silvaniei putem observa modul cum locuirea se concentrează pe principalele cursuri de apă (vezi Fig. 1) – acest fapt sugerează existența unei legături evidente cu *drumul sării*²⁵ (traseul Dej – Jibou – Zalău – Șimleu – Marghita – Oradea – Debrețin trecând prin Poarta Meseșeană), element de maximă importanță având în vedere profitul care putea fi obținut de romani distribuind acest produs în regiunile lipsite de sare (exemplu concret: Panonnia). În

¹⁹ Cu referire la cultura Blazice-Bereg, a se vedea Opreanu 2009.

²⁰ Kulikowski 2007, 40.

²¹ Pitts 1989.

²² Matei 1997, 377-400; Gindele 2009 a.

²³ Matei 1984; Rațiu 2009.

²⁴ Pop, Pripon, Csok 2004, 687-700.

²⁵ Matei 1999, 28-31; Pop 2003, 100.

Barbaricum, foarte aproape de limesul meseșean, este atestată ca funcționând în epocă romană o salină²⁶ (probabil în legătură cu descoperirile de la Zalău-*Str. Republicii*); având în vedere că exploatarea era de mică amploare, prin brichetare, putem presupune că distribuția și comercializarea sării provenite din acest loc era destinată unei arii mai restrânse, probabil între comunitățile locale.

Stabilirea limesului roman pe Meseș a lăsat amprenta pe dezvoltarea și evoluția habitatului din Depresiunea Silvaniei, introducând anumite diferențe (de ordin cultural, structural-organizatoric, economic) față de alte zone ale Tisei Superioare. Pornind de la premisa că în general conflictele pornesc din rațiuni economice, situația politică și militară (produsă odată cu războaiele daco-romane, crearea provinciei Dacia, reorganizările administrative din timpul lui Hadrian, războaiele marcomanice și consecințele lor, părăsirea Daciei) a influențat întreg procesul de dezvoltare și evoluție din această microzonă.

Repertoriul descoperirilor din epoca romană în Depresiunea Silvaniei:

1. Aghireș, com. Meseșeni de Jos; puncte: *La Livezi, La pod*. Bibliografie: CCA 2009.
2. Aleuș, com. Hălmașd; punct: *Valea Călata*. Bibliografie: Matei, Stanciu 2000.
3. Badon, com. Hereclean; puncte: *La Nove/La pietriș, Doaște*. Bibliografie: Matei 1979; Matei 1980; Pop 1997; Matei, Stanciu 2000.
4. Bădăcin, com. Pericei; puncte: *Vatra Bătrână/Ogrăzi, Viile de jos*. Bibliografie: Pop 1997; Matei, Stanciu 2000.
5. Bic, orașul Șimleu Silvaniei; punct: *Sub Figurie*. Bibliografie: Pop 1997; Matei, Stanciu 2000.
6. Bobota, com. Bobota; puncte: *Dâmbu Rotund, Grajduri-Elite, Pe Vale*. Bibliografie: informații Horea Pop; Pop 1997; Matei, Stanciu 2000.
7. Bocșa, com. Bocșa; puncte: *La Pietriș, Biserică, La Vest de Biserică*. Bibliografie: Pop 1997; Matei, Stanciu 2000; Matei 2003.
8. Boghiș, com. Nușfalău; puncte: *Nagymeső, La Băi*. Bibliografie: Matei 1980; Pop 1997; Matei, Stanciu 2000.
9. Borla, com. Bocșa; puncte: *Lângă Gară, Babatelke, Kis Ret*. Bibliografie: informații Horea Pop; Matei, Stanciu 2000.
10. Bozieș, com. Nușfalău; puncte: *Fostele Grajduri CAP, Moară, Valea Mare*. Bibliografie: informații Horea Pop; Matei, Stanciu 2000.
11. Bulgari, com. Sălățig; punct: *La izvoare*. Bibliografie: Matei 1980; Pop 1997; Matei, Stanciu 2000.
12. Cehei, orașul Șimleu Silvaniei; punct: *Nove, Misig, Omanu Între Urât, Valea Clocoșăilor*. Bibliografie: informații Horea Pop; CCA 1996, CCA 1998; Pop 1997, Matei, Stanciu 2000.
13. Câmpia, com. Bocșa; punct: *Tablă/Valea Cădăriu*. Bibliografie: informații Horea Pop.
14. Cosniciu de Jos, com. Ip; puncte: *La Canal, Valea Cerișei*. Bibliografie: Matei 1980; Pop 1997; Matei, Stanciu 2000.
15. Crasna, com. Crasna; puncte: *Valea Ratinului, În hotarul localității, Cseordal, IAS Ferma Gyorffy, Kisstalou, Rât*. Bibliografie: Pop 1997; Matei Stanciu, 2000.
16. Crișeni, orașul Zalău; puncte: *În Hotarul Localității, Orășel*. Bibliografie: Pop 1997; Matei, Stanciu 2000.

²⁶ Ciobanu 2002, 176.

17. Doh, com. Măeriște; puncte: *La Izvoare, Fundul Dohului*, În Spatele Școlii. Bibliografie: Matei 1980; Pop 1997; Matei Stanciu 2000; informații Horea Pop.
18. Drighiu, com. Hălmașd; puncte: *Valea Turii, Lipaia*. Bibliografie: Matei, Stanciu 2000
19. Fetindia, com. Meseșenii de Jos; puncte: *În Hotarul Satului, Pășune*. Bibliografie: Pop 1997; Matei, Stanciu 2000.
20. Giurtelecul Șimleului, orașul Șimleu Silvaniei; punct: *Cârstor*. Bibliografie: informații Horea Pop.
21. Gârciu, com. Crișeni; punct: *Halta CFR*. Bibliografie: informații Horea Pop.
22. Hălmașd, com. Hălmașd; puncte: *Valea Josanilor, Tăul Cucului*. Bibliografie: Matei, Stanciu 2000.
23. Hereclean, com. Hereclean; puncte: *Dâmbu Iazului, Grajdurile CAP, La Toduț*. Bibliografie: Pop 1997; CCA 1999; CCA 2000; Matei, Stanciu 2000; CCA 2004.
24. Huseni, com. Crasna; puncte: *Între Valea Mortăniței Și Valea Crasnei, Dâmbu Bisericii, Spre Nușfalău*. Bibliografie: Pop 1997; Matei, Stanciu 2000.
25. Iaz, com. Plopiș; punct: *Spre Podul Holtzer*. Bibliografie: informație Horea Pop.
26. Ip, com. Ip; puncte: *Csepei, Din Hotarul Localității, Hotarul Oldal, Roka Lit*. Bibliografie: informații Horea Pop; Matei 1980; Pop 1997; Matei, Stanciu 2000.
27. Leșmir, com. Marca; punct: *Valea Bisericuță*. Bibliografie: informații Horea Pop.
28. Lompirt, com. Sărmășag; puncte: *Kertalja, Kovicses, nr. 220*. Bibliografie: Pop 1997; Matei, Stanciu 2000; CCA 2007.
29. Marca, com. Marca; puncte: *Nord-Vest De „Cetate”, Rături*. Bibliografie: Matei 1980; Matei Stanciu 2000; informații Horea Pop.
30. Marin, com. Crasna; punct: *Dâmbu Lăcutului*. Bibliografie: Pop 1997, Matei, Stanciu 2000.
31. Măeriște, com. Măeriște; punct: *Stadion*. Bibliografie: informații Horea Pop.
32. Meseșenii de Jos, com. Meseșenii de Jos; punct: *Spre Aghireș*. Bibliografie: informații Horea Pop.
33. Meseșenii de Sus, com. Meseșenii de Jos; punct: *Poligon-La Strâmturi*. Bibliografie: informații Horea Pop.
34. Mirșid, com. Mirșid; puncte: *Pe Luncă/Fântâna Albă, Intravilan*. Bibliografie: Matei 1980; Pop 1997; Matei, Stanciu 2000; CCA 2000.
35. Moiad, com. Sărmășag; punct: *Casa Parohială*. Bibliografie: informații Horea Pop.
36. Nușfalău, com. Nușfalău; puncte: *Stația de pompare a apei, Zavanzkertalja, Tigoiu Lui Benedek/Rātu Mare*. Bibliografie: Matei 1980; Pop 1997; Matei, Stanciu 2000.
37. Panic, com. Hereclean; puncte: *Uroikert, Crescătoria de pui, Grădina lui Ioan Cosma*. Bibliografie: Pop 1997; Matei, Stanciu 2000.
38. Peceiu, com. Bănișor; punct: *Dealul Lat*. Bibliografie: informații Horea Pop.
39. Pericei, com. Pericei; puncte: *Darvas, Polyas-Debre Tag, Keller tag, Cimitirul Reformat și Str. Gouț, Miliceri Tag*. Bibliografie: CCAR 1999; Matei, Stanciu 2000; CCA 2000; CCA 2001; CCA 2004; CCA 2008.
40. Periceiu Mic, com. Pericei; punct: *Dealul Mare*. Bibliografie: informații Horea Pop.
41. Porț, com. Marca; puncte: *Corău, Paliș-Schitul Maicii Domnului*. Bibliografie: Matei, Stanciu 2000; CCA 2002; CCA 2003; CCA 2006.
42. Ratin, com. Crasna; punct: *Valea Mortănița*. Bibliografie: Pop 1997; Matei, Stanciu 2000.
43. Recea, com. Vârșolt; puncte: *Valea Călăbucului, Pusta Rece*. Bibliografie: Pop 1997; Matei, Stanciu 2000.
44. Sâncraiu Silvaniei, com. Dobrin; punct: *Laz*. Bibliografie: Matei 1980; Pop 1997; Matei, Stanciu 2000.
45. Șimleu Silvaniei; puncte: *Tudor Vladimirescu nr.7, La vest de dealurile „Szórmal”, Măgura Șimleului, Str. Argeșului, Str. Libertății, Nagy Pista*. Bibliografie: Matei 1980; Pop 1997; Matei Stanciu 2000; CCA 2009.
46. Valcău de Jos, com. Valcău de Jos; punct: *Pe Șes*. Bibliografie: Matei, Stanciu 2000.

47. Vârșolt, com. Vârșolt; puncte: *Valea Calitca, Valea Esok*. Bibliografie: Pop 1997; Matei, Stanciu 2000.
48. Zalău; puncte: *Farkas-Domb, Crecuța Fânațe, ISCIP, Itall Bloc, Bd. Mihai Viteazul nr. 104-106, Str. Republicii 21-23, Baza Dromet, Valea Mâții- Bazinele PECO, Valea Mâții- Lamior; Str. Horea bloc T159, Str. Kossut, Str. Copos nr. 12*. Bibliografie: Matei 1980; Pop 1997; Matei Stanciu 2000; CCA 2003; CCA 2004.
49. Zăuan, com. Ip; punct: *Sós*. Bibliografie: Pop 1997; Matei, Stanciu 2000.

Mulțumiri. Aș dori să-i mulțumesc doctorandei Irina Mastan pentru traducerea rezumatului și pentru sprijinul acordat.

HABITATION IN THE SYLVANIA DEPRESSION IN I-IV CENTURIES A.D.

ABSTRACT

The purpose of this article is to distinguish a series of aspects of habitation in the Sylvania Depression, in I-IV centuries A.D. Until Trajan's Dacian Wars, the situation of the territory is similar to the one in pre-Roman Dacia; after the Roman conquest, major changes occur at the level of material culture, ethnic composition, and political, economical, and military relations. Starting with the repertoires of the archeological finds dating back to Roman times, along with articles and studies in the field, this work underlines elements concerning the distribution and evolution of habitation in this area. Another feature of the study consists in emphasizing some of the Roman points of interest in this part of the Upper Tisa. The interactions between two distinct entities, the Roman Empire, respectively the inhabitants outside its borders, have constantly transformed this region. The emergence of Roman Dacia represented an impulse for a more structured social organization outside the borders. Some of the factors, which, in time, have transformed habitation in this area, are the Dacian Wars, the emergence of Roman Dacia, the administrative restructurings during Hadrian's reign, the Marcomanic Wars and their consequences, and the retreat from Dacia. Starting from the assumption that conflicts in general are determined by economical reasons, we observe that the entire evolution process in this micro-region influenced and received the influence of the political and military situation.

Key words: Upper Tisa Basin, Przeworsk, Barbaricum, salt road, trade.

BIBLIOGRAFIE

Abrudan 2004	Abrudan, I., <i>Dealurile Sălajului. Studii de geografie integrată</i> , Zalău.
Ardeleanu 2009 a	Ardeleanu, M., <i>Pintenii germanici din Barbaricum (sec. II-III p. Chr.). Germanische Sporen aus Barbaricum (II-III. Jahrhundert n. Chr.)</i> , Crisia, XXXIX, 55-73.
Ardeleanu 2009 b	Ardeleanu, M., <i>Istoria timpurie a vandalilor. Surse literare antice și realități arheologice- The early history of the Vandals. Ancien sources and archaeological facts</i> , Marmația 9/1, 147-159.
Ciobanu 2002	Ciobanu, D., <i>Exploatarea sării în perioada marilor migrații (sec. I-XIII e.n.) în spațiul carpato-dunărean</i> , Buzău.

- Cociș 2004 Cociș, S., *Fibulele din Dacia romană/The brooches from roman Dacia*, Cluj-Napoca.
- Dumitrașcu 1993 Dumitrașcu, S., *Dacia Apuseană (Teritoriul dacilor liberi din vestul și nord-vestul României în vremea Daciei Romane)*, Oradea.
- Ellis 1998 Ellis, L., "Terra Deserta": *population, politics, and the [de]colonization of Dacia*, *World Archaeology* 30, 2, 220-237.
- Gindele 2010 Gindele, R., *Die Entwicklung der kaiserseitlichen Siedlungen im Barbaricum im nordwestlicheb Gebiet Rümانيين*, Satu Mare.
- Gindele 2009 a Gindele, R., *Așezarea de epocă romană de la Berven-Holmoș. Influențe romane în Barbaricumul din nord-vestul provinciei Dacia*, în *Near and beyond the Roman Frontier. Proceedings of a colloquim held in Târgoviște, 16-17 oct. 2008*, București, 187-203.
- Gindele 2009 b Gindele, R., *Probleme legate de transferul tehnologic al producției ceramicii șampilate din Dacia romană în Barbaricum*, în *Studii privind istoria economică a Daciei Romane (II)*, Timisoara.
- Kulikowski 2007 Kulikowski, M., *Rome's Gothic Wars. From the third century to Alaric*, Cambridge University Press.
- Macrea 1968 Macrea, M., *Dacii Liberi în epoca romană*, *Apulum*, VII / I, 171-200.
- Matei 1999 Matei, Al. V., *Daci și romani în nord-vestul Daciei, sec. I î. Hr.-III d. Hr.*, Teză de Doctorat, Cluj-Napoca.
- Matei 1997 Matei Al. V., *Cuptoarele pentru ars ceramică cenușie șampilată descoperite la Zalău*, în *Romani și Barbari la frontierele Daciei Romane/ Römmer und Barbaren an den Grenzen des römischen Dakiens*, *ActaMP* 21, 377- 400.
- Matei 1993 Matei, Al. V., *Așezarea dacilor liberi de la Panic, jud. Sălaj*, în *Materiale*, 17, 2, 325-327.
- Matei 1980 Matei, Al. V., *Repertoriul așezărilor aparținând dacilor liberi (sec. II – IV e.n.) descoperite pe teritoriul județului Sălaj*, în *Acta MP* IV, p. 229-244.
- Matei, Stanciu 2000 Matei, Al. V., Stanciu, I., *Vestigii din epoca romană (sec. II-IV p. Chr.) în teritoriul nord-vestic al României*, Zalău.
- Opreanu 2009 Opreanu, C. H., *The chronology and the cultural identity of the interaction zones over the frontiers of the Roman Dacia*, în *Near and beyond the Roman Frontier. Proceedings of a colloquim held in Târgoviște, 16-17 oct. 2008*, București, 129-150.
- Opreanu 1998 Opreanu, C.H, *Dacia romană și Barbaricum*, Timișoara.
- Pitts 1989 Pitts, L., *Relation between Rome and German Kings on the Middle Danube in the First to Fourth Centuries A.D.*, *The Journal of Roman Studies* 79, 45-59.
- Pop 2009 Pop, H., *Așezările dacice din vestul și nord-vestul României(sec. II î. Hr.- I d. Hr.) cu specială privire la Depresiunea Șimleului*, Cluj-Napoca.
- Pop 2008 Pop, H., *Argintul dacic sălăjean*, Cluj Napoca.
- Pop 2006 Pop, H., *Fortificațiile dacice din vestul și nord-vestul României*, Cluj Napoca.

- Pop 2003
Pop, C. C., *Dimensiunea geografică a axei Jibou-Zalău-Șimleu Silvaniei-Marghita*, Zalău.
- Pop 1997
Pop, H., *Repertoriul descoperirilor de epocă romană din afara limesului pe teritoriul județului Sălaj (secolele II-IV p. Chr.)*, în *Romani și Barbari la frontierele Daciei Romane/Römer und Barbaren an den Grenzen des römischen Dakiens*, AMP 21, 467-476.
- Pop, Pripon, Csok 2004
Pop, H., Pripon, E., Csok, Z., *Dacians at the north-western frontier of Dacia 2nd century A.D.*, *Orbis Antiquus*, 687-703.
- Rațiu 2009
Rațiu, Al. M., *Pottery knils from the north-western Transylvania from the 2nd – 4th Centuries AD*, Near and beyond the Roman Frontier. Proceedings of a colloquim held in Târgoviște, 16-17 oct. 2008, București, 165-186.
- Stanciu 2008
Stanciu, I., *Etapa finală a epocii romane imperiale și începutul epocii migrațiilor în Barbaricum-ul din nord-vestul României*, EphNap, XVIII, 147-164.
- Wilkes 1983
Wilkes, J. J., *Romans, Dacians and Sarmatians in the First and Early Second Centuries*, în *Rome and her Northern Provinces*, Alon Sutton, 255-289.
- Whittaker 1994
Whittaker, C. R., *Frontiers of Roman Empire (A Social and Economic Study)*, Baltimore-London.

ABREVIERI

- AARMSI – Analele Academiei Române. Memoriile Secțiunii Istorice, București
ActaMN – Acta Musei Napocensis, Cluj
Acta MP – Acta Musei Porolisensis, Zalău
AEM – Archäologisch-Epigraphische Mitteilungen aus Österreich-Ungarn, Viena
AISC – Anuarul Institutului de Studii Clasice, Cluj
AJAH – American Journal of Ancient History, Cambridge, Mass
ANRW – *Aufstieg und Niedergang der Römischen Welt*, Berlin-New York
AnzeigerSBWien (SAWW) – Sitzungsberichte der Österreichischen Akademie der Wissenschaften in Wien, Viena
Apulum – Apulum. Acta Musei Apulensis, Alba Iulia
ArchKorr – Archäologisches Korrespondenzblatt, Mainz
ArhMed – Arheologia Medievală, Reșița
ArhMold – Arheologia Moldovei, Iași-București
ArheologijaSofia – Arheologija. Organ na Arheologičeskija Institut i Muzej, Sofia
BCMI – Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice, București
BCCȘ – Buletinul Cercurilor Științifice Studentești, Alba Iulia
BMI – Buletinul Monumentelor Istorice, București
BSNR – Buletinul Societății Numismatice Române, București
CAB – Cercetări Arheologice în București, București
CAMNI – Cercetări Arheologice, Muzeul de Istorie al R. S. România/Muzeul Național de Istorie a României, București
CCA – Cronica Cercetărilor Arheologice din România, București
CCDJ – Cultură și Civilizație la Dunărea de Jos, Călărași
Dacia – Dacia. Recherches et Découvertes Archéologiques en Roumanie, București
Dacia N. S. – Dacia. Revue d'Archéologie et d'Histoire Ancienne, Nouvelle Série, București
EphemNap – Ephemeris Napocensis, Cluj-Napoca
Glotta – Zeitschrift für griechische und lateinische Sprache, Göttingen
GodišnikSeverna – Godišnik na Muzeite ot Severna Bălgarija, Veliko Tărnovo
HSCPh – Harvard Studies in Classical Philology, Harvard
IzvestijaBAD – Izvestija na Bălgarskoto Arheologičesko Družestvo, Sofia
IzvestijaSeverozapadna – Izvestija na muzeite v Severozapadna Bălgarija, Sofia
IzvestijaSofia – Izvestija na Arheologičeskija Institut, Sofia
IzvestijaVarna – Izvestija na Narodnija Muzej (Izvestija na Varnenskoto Arheologičesko Družestvo), Varna
MCA – Materiale și Cercetări Arheologice, București
MatIstMuzBuc – Materiale de Istorie și Muzeografie, București
MittDAI, RömAbt – Mitteilungen des Deutschen Archäologischen Instituts, Römische Abteilung
PBF – Prähistorische Bronzefunde, München-Stuttgart
RadVM - Rad Vojvodjanskih Muzeja, Novi Sad
RazPr – Razkopki i Proučvanija, Sofia
REA – Revue des Études Anciennes, Bordeaux
RÉSEE – Revue des Études Sud-Est Européennes, București
SCIV(A) – Studii și Cercetări de Istorie Veche și Arheologie, București
StCl – Studii Clasice, București
UPA – Universitätsforschungen zur Prähistorische Archäologie, Bonn
SCIVA, tomul 63, nr. 1-2, București, 2012, p. 195-196

Paideuma

Author: Universität Frankfurt am Main. Frobenius-Institut.; Deutsche Gesellschaft für Kulturmorphologie.; Frobenius-Gesellschaft.

Publisher: Frankfurt am Main : Forschungsinstitut für Kulturmorphologie an der Johann Wolfgang Goethe-Universität, Leipzig : Otto Harrassowitz Bamberg : Bamberger Verlagshaus Meisenbach & Co. Leipzig : Otto Harrassowitz Wiesbaden : Franz Steiner Verlag Stuttgart : W. Kohlhammer 1938-

AnzeigerSBWien (SAWW) – Sitzungsberichte der Österreichischen Akademie der Wissenschaften in Wien, Viena

AJAH – American Journal of Ancient History, Cambridge, Mass

HSCPh – Harvard Studies in Classical Philology, Harvard